122622 - Mudâribin Mudârebe Parasından Aylık Maaş Alması Caiz Midir ve Bunun İçin Bazı Şartlar Var Mıdır?

Soru

Mudârebe'de kâr; finansör ile işletmeci arasında, aralarında mutabakata varılan yüzdeye göre paylaştırılır. Soru şudur: İki tarafın kararlaştırılan yüzdeye ilaveten işletmecinin ek olarak sabit bir aylık maaş alması konusunda anlaşması, İslam hukukuna göre caiz midir?

Detaylı cevap

Allah'a hamd olsun.

İlgili Fıkıh kitaplarında "Kırad" olarak anılan Mudârebe; mal sahibinin malı ile, emek sahibinin emeği ile çalışan kişi arasında yapılan ortaklık sözleşmesidir. Bu muamelenin geçerli olması için, sermayenin sahibine garanti edilmemesi ve para sahibine sabit bir miktar verilmemesi gerekir. Bunun yerine anlaştıklarına göre, kârın belli bir yüzdesini almasıdır. Çalışan/işletmeci ise, yaptığı işin karşılığında kendisi ile mal sahibi arasında kararlaştırılan yüzde oranına göre karşılık alır.

Bu nedenle alimler, yaptığı iş karşılığında belli bir miktar ve kârın bir yüzdesini almasının caiz olmadığı konusunda ittifak etmişlerdir. Çünkü işler, alınan sabit para dışında gelir üretmeyebilir. Böylece kendisi kazançlı çıkar fakat mal sahibi kazanmaz. Şayet kendisi de malıyla ortaksa bu durumda ortaklığı dışında çalışma karşılığında ücret alabildiği gibi diğer ortağı da çalıştığında çalışmasının karşılığını alabilir. Söylediklerimizle ilgili ilim ehli arasında aykırı bir görüş olmadığını biliyoruz.

Aşağıda mudârebenin şartlarını açıklayan bir grup alimin sözleri olup mudaribin aylık maaş almasıyla ilgili soruda geçen konu, bu sözleşmeyi geçersiz kılan bir durumdur.

Şeyh Seyyid Sâbık (Allah ona rahmet etsin.) şöyle dedi:

Mudârebe için aşağıdaki şartlar gereklidir:

1. Sermayenin nakit olması gerekir. Eğer ziynet altın veya başka bir ticaret malı ise geçerli değildir. İbnü'l-Münzir şöyle demiştir: "Kendisinden öğrendiğimiz herkes, bir adamın mudârebe amacıyla borcunu başka bir adama devretmesinin caiz olmadığı konusunda ittifak etmiştir.

2. Sermayenin belli olması gerekir. Bu durum, ticaret yaptığı sermayeyi anlaşmaya göre aralarında dağıtılan kârdan ayırmak içindir.

3. Çalışan ile sermaye sahibi arasındaki kâr dağılımı oranla belli olması gerekir. Yarısı, üçte biri, dörtte biri gibi oranlarla bilinmesi gerekir çünkü Peygamber Efendimiz Sallallahu Aleyhi Vesellem "Hayber halkına, tarım topraklarından elde edilen ürünlerin yarısı karşılığında anlaşma yapmıştır."

İbnü'l-Münzir şöyle demiştir: "Kendisinden öğrendiğimiz herkes, içlerinden birinin veya her ikisinin de belirli bir dirhem/para miktarını kendilerine tahsis etmesi hâlinde Kıradın/mudârebenin batıl olacağı konusunda ittifak etmiştir."

Bunun sebebi şudur: Bunlardan birine belli bir miktar şart koşulursa elde edilen kâr ancak bu miktar olabilir yani kendisiyle şart koşulan alır, diğeri ise hiçbir şey almaz. Bu ise, "Mudârebe sözleşmesinin her iki tarafın da yararına olması amaçlanıyor." ilkesine ters düşer.

4. Mudârebenin mutlak/sınırsız olması gerekir. Mal sahibinin çalışana yönelik belirli bir ülkede veya belirli bir malda ticaret yapmasına, farklı bir zamanda ticaret yapmasına veya yalnızca belirli bir kişiyle işlem yapmasına ve diğer koşullara kısıtlama getirmemesi gerekir. Kısıtlamanın şart koşulması çoğu zaman sözleşmenin amacı olan kârı ıskalar.

Dolayısıyla bunun şart olmaması gerekir, aksi halde mudârebe geçersiz olur.

Bu Mâlikî ve Şâfiî'nin görüşleridir.

Ebu Hanîfe ve Ahmed ise bu şartı öne sürmemişler ve şöyle demişlerdir: "Mudârebe, mutlak olarak caiz olduğu gibi, mukayyet olarak da caizdir."

Süresinin belirtilmesi, mudârebenin şartlarından değildir. Bu, herhangi bir zamanda iptal

edilebilecek, caiz bir sözleşmedir.

Müslüman ile Müslüman arasında olması şartı da yoktur. Aksine Müslüman ile gayrimüslim arasında olması da geçerlidir. (Fıkhu's-Sunne, 207-205/3)

Kâsânî el-Hanefî (Allah ona rahmet etsin.) mudârebe sözleşmesinin şartlarını açıklarken şöyle demiştir:

Bunlar arasında şu şartlar vardır: Mudarib (emeği ile ortak olan) ve mal sahibinden her birinin kârdan ortak pay alması yani yarısı, üçte biri veya dörtte biri gibi bir oranın olması şarttır. Ortaklardan biri kendine yüz dirhem, veya daha az veya daha fazla belli bir kâr isterse ve kalanı da diğerine olacak şekilde bir şart koşarsa caiz değildir ve bu şekildeki mudârebe geçersiz olur. Çünkü mudârebe kârdaki bir ortaklık türüdür. Kârdaki ortaklığın kesilmesine neden olan herhangi bir şart ortaklığı bozar, dolayısıyla mudârebe olmaz. Zira sadece bu belirlenen miktar dışında kâr elde edilmemesi söz konusudur. Böylece bir ortak için kâr oluşurken diğeri için olmamış olacaktır. Böyle olduğu takdirde ortaklık gerçekleşmiş olmaz ve işlem de mudârebe olmaz. (Bedâiu's-Sanâi', 6/85)

Şîrâzî Eş-Şafiî (Allah ona rahmet etsin.) şöyle dedi:

Ortaklardan birinin belirli bir dirhemi kendine ayırması, geri kalanını da aralarında paylaştırması caiz değildir. Çünkü o dirhemi elde etmeme ihtimali vardır, dolayısıyla onun hakkı zayi olur. Bu dirhem dışında başka bir kâr elde etmeme ihtimali de vardır. O zaman da diğerinin hakkı zayi olmuş olur. (El-Mecmu' Şerhu'l-Muhezzeb, 14 366)

Sonuç olarak: Emeği ile ortaklık yapan çalışan kişinin aylık maaş alması caiz değildir ve sadece mal sahibi ile kendisi arasında kararlaştırılan yüzdelik hakkına sahiptir.

En iyisini Allah bilir.